

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ **กำเนิดและพัฒนาการของพระเครื่อง** พระเครื่องหมายถึง วัตถุมงคลที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจหรือเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกองค์ใดองค์หนึ่งเท่านั้น โดยสร้างขึ้นมาจากวัตถุที่มีตามธรรมชาติหรือโลหะมีจุดประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการทำเพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้าหรือเทพเจ้าที่เคารพนับถือ โดยเชื่อว่าสามารถปกป้องคุ้มครองป้องกันภัย และได้เกิดวิวัฒนาการกลายเป็นรูปพระพิมพ์ต่อมาความเจริญแพร่หลายของพระพิมพ์ สืบเนื่องจากการที่เป็นสิ่งของซึ่งทำกันได้ง่าย ๆ แม้ผู้ที่ไม่ค่อยมีฐานะ ก็สามารถสร้างบุญกุศลจากการสร้างพระพิมพ์ เพื่อสืบทอดพระศาสนา หรือกิจกรรมตามความเชื่อศรัทธาของตนได้

มูลเหตุกำเนิดของพระเครื่องที่ชัดเจนที่สุด นับเป็น ๑,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ตามตำนานการสร้างพระพิมพ์ที่ขุดพบที่กรุวัด พระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร นั้น บอกว่า พระพิมพ์หรือพระเครื่องที่กรุวัดพระบรมธาตุ และกรุอื่นๆ ในจังหวัด กำแพงเพชร พิชณุโลก พิษณุโลก และสุพรรณบุรี คติความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคลว่าเป็นสิ่งที่สามารถเหลือตนเองได้ในเวลาที่ประสบกับภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รถยนต์ประสบอุบัติเหตุแต่คนที่สวมใส่เครื่องรางพระเครื่องไม่ได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยและรอดตายอย่างปาฏิหาริย์ โดยความเชื่อดังกล่าวนี้ผูกโยงไว้กับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องพระเวทย์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อปราชญ์ผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาต้องการนำพุทธศาสนิกชนของตนเข้าสู่ศาสนา จึงต้องใช้กุศโลบายต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือหรือเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้วัตถุมงคลนี้เอง เป็นตัวเชื่อมโยงด้านความเชื่อที่ศรัทธาเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอน เพียงแต่ใช้อุบายที่ถูกจริตของผู้นับถือเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างพระเครื่อง ก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงพระรัตนตรัย ถือเอาเป็นที่ระลึกเมื่อตนมีภัยเกิดขึ้นหรือในยามฉุกเฉินจำเป็น เช่น เมื่อเวลาต่อสู้ป้องกันตัว หรือมีอุบัติเหตุเป็นต้น กล่าวโดยสรุปก็คือ พระเครื่องสมัยต่างๆ ๓ สมัย ได้แก่สมัย สุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์

สาเหตุที่ทำให้พระเครื่อง หรือบรรดาวัตถุมงคลต่าง ๆ ได้รับความเชื่อถือ มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาก เนื่องจาก (๑) การที่สังคมไทยเคยนับถือภูตผี และอำนาจเหนือธรรมชาติมาก่อน (๒) ความเชื่อในพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ รวมทั้งเวทมนต์ คาถา พลังอิทธิปาฏิหาริย์ที่อาจเกิดขึ้นเพราะความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยอำนาจพลังจิตหรือจากพลังธรรมชาติอันเป็นของกายสิทธิ์ และหรือความศักดิ์สิทธิ์จากเกจิอาจารย์ทั้งหลาย (๓) เกิดจากภาวะวิกฤติทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัยซึ่งทำให้คนขาดที่พึ่ง จึงพยายามแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มายึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะคือสร้างความมั่นใจให้ตนเอง จึงได้แสวงหาเครื่องรางต่าง ๆ มากมายคุ้มครองป้องกันภัยเหล่านั้น (๔) สังคมของคนทั้งหลายยังไม่ได้การพัฒนา และแม้จะมีความเจริญทางเทคโนโลยีบ้างแล้วก็ตามที หากผู้คนไม่มีความสุขสบายใจ เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงย่อมจะต้อง

ค้นหาเอาสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่ามาเป็นเกราะป้องกัน ในบรรดาสิ่งต่าง ๆ ต้องสามารถตอบสนองความพึงพอใจของคน ซึ่งกำลังโยหาที่พึ่งของตนเองด้วย (๕) เกิดขึ้นจากเราของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ พัฒนาการของพระเครื่อง การเกิดของพระเครื่อง มีจุดประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการทำเพื่อเป็นตัวแทน และของที่ระลึกแก่ผู้เดินทางไปแสวงบุญยังสังเวชนียสถานนั้นๆ และได้เกิดวิวัฒนาการกลายเป็นรูปพระพิมพ์ต่อมาความเจริญแพร่หลายของพระพิมพ์ เพื่อสืบทอดพระศาสนา หรือกิจกรรมตามความเชื่อศรัทธาของตนได้ โดยมีใช้เรื่องเหลือวิสัยจะกระทำ พระพิมพ์จึงมีให้พบเห็นมากมายถ่ายทอดกันมาจากยุคสู่ยุค จากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบันมีทางหายไปจากอารยธรรมของพุทธศาสนาด้วยศรัทธาที่มีต่อพระพุทธรูป

๕.๑.๒ อิทธิพลของพระเครื่องในสังคมไทย คติความเชื่อในเรื่องราวของพระเครื่อง ได้ถือกำเนิดขึ้นในสังคมไทย ในช่วงที่เปิดประเทศรับตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การหลั่งไหลเข้ามาของกระแสตะวันตก แนวคิดแบบทุนนิยมได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และความเชื่อในเรื่องราวทางศาสนา ทำให้โลกทัศน์และความคิดของคนไทยตั้งแต่ชนชั้น ปกครองลงมาถึงราษฎรมีมุมมองต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธรูป พระพิมพ์ต่างๆ พระพุทธเจ้าจากที่ได้เคย มองว่าเป็นเทพ ก็เปลี่ยนเป็นมนุษยธรรมดา ที่ดีกว่าผู้อื่นตรงที่ตรัสรู้ธรรมอันประเสริฐ พระพิมพ์ต่างๆ พระพิมพ์จากที่เคยเป็นรูปเคารพสัญลักษณ์แห่งการทำบุญเพื่อหวังผลในชาติหน้า สืบพระศาสนา ความเชื่อเช่นนี้อยู่ในลักษณะการพิจารณาว่าพระเครื่องเป็นสัญลักษณ์ใช้ติดตัว เพื่อระลึกถึงพระพุทธคุณ มีไว้เพื่อให้เกิดพุทธานุสติ ทำให้จะทำสิ่งใด ๆ ก็ทำให้ด้วยสติระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า มีสติก่อนทำสิ่งทั้งหลายในวิถีชีวิต ในงานหรือกิจกรรมใด ๆ

การสร้างรูปพระพุทธรูปหรือรูปเคารพอื่นๆในทางศาสนาถือว่าเป็นการสร้างกุศลแต่การหล่อรูปด้วยโลหะ แกะด้วยไม้หรือสลักด้วยหิน เป็นของที่ทำกันไปได้ทั่ว คนยากจนผู้มีความปรารถนาบุญกุศลเพื่อหวังให้ตนมีความรุ่งเรืองในชาติหน้า จึงพากันสร้างรูปด้วยดินตามวิธีที่เชื่อกันว่าเป็นหนทางได้กุศลโดยไม่ต้องอาศัยทรัพย์สมบัติ หรือสติปัญญาอื่นใดเมื่อเขามีความปรารถนาเช่นนี้ และสามารถทำได้ด้วยจึงเกิดการสร้างรูปเคารพด้วย ดินกันเป็นจำนวนมาก บางครั้งรายหนึ่งทำถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ เคยมีผู้ค้นพบรูปพระพุทธรูปเจ้าทำด้วยดิน เป็นจำนวนมากตามถ้ำต่างๆ ในแหลมมลายู ดูเหมือนจะเป็นฝีมือของพวกทมิฬที่อุทิศชีวิตเพื่อแสวงบุญ

ความสำคัญในการสร้างพระเครื่อง ความเชื่อในการสร้างปูชนียสถานวัตถุในพุทธศาสนา ซึ่งรวมไปถึงพระพุทธรูปและพระพิมพ์ ผู้สร้างย่อมมีความปรารถนาให้เป็นกุศลผลบุญแก่ตนเองในทางใดทางหนึ่งเสมอพระเครื่องในฐานะเป็นเครื่องเตือนใจ เช่น ทำให้มีสติระลึกในการทำความดีอยู่ดียวาเพลินไปทำความชั่ว มีความละอายแก่ใจของตนเอง รู้จักอดทนต่อการทำงาน ทำความดี ไม่ย่อถ้ออ่อนแอ แต่เข้มแข็งมีที่พึ่งทางใจ มีการใช้หลักสมาธิจากการอาราธนาพระเครื่อง และควบคุมตัวเองไม่ละเมิดต่อศีลธรรม โดยมีความศรัทธาและเชื่อว่าพระเครื่องที่ตนสวมใส่อยู่นั้น พระเครื่องนำมาใช้ในฐานะเป็นวัตถุมงคลที่มีผลต่อความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เช่น แคล้วคลาดปลอดภัย เมตตามหานิยม เป็นเสน่ห์แก่ผู้พูดคุยด้วย ทำให้คนรักคนเห็นใจ ทำงานได้สะดวกไม่ติดขัด ไปสถานที่แห่งใดก็ปลอดภัยปราศจากอุบัติเหตุภัยร้ายต่างๆ เป็นต้น

๕.๑.๓ พระเครื่องในฐานะเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย พระเครื่อง คือที่พึ่งในพระพุทธศาสนาหมายถึง สิ่งที่ทำให้ศาสนิกชนถือเอาเป็นแบบอย่าง หรือให้เอาเป็นตัวอย่าง มิได้

หมายความว่าเมื่อเคารพแล้วจะดลบันดาลสิ่งต่างๆ ตามต้องการได้ ถ้าอยากได้สิ่งใดต้องลงมือทำเอง พัฒนาปรับปรุง ใช้ปัญญาแก้ไข แล้วลงมือทำเอง ตามเหตุปัจจัย พระเครื่อง คือสัญลักษณ์แทน พระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่บำเพ็ญสั่งสมบารมี มาหลายภพชาติจนชาติสุดท้าย เกิดเป็นมนุษย์ แล้วอาศัย ความเพียรพยายามและสติปัญญาปฏิบัติจนได้บรรลุสิ่งที่ต้องการคือธรรมอันเป็นเครื่อง ออกจากทุกข์ มิใช่บรรลุได้ด้วยการดลบันดาลของเทพเจ้าหรือพระเจ้าองค์ใดๆ แล้วชี้แนะหรือชี้ทาง ให้คนอื่นทำตาม พระธรรมคือคำสอนว่าด้วยธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วทำให้พ้นทุกข์ และเป็นเครื่องมือนำ ออกจากทุกข์ พระสงฆ์คือหมู่ชนหรือชุมชนของพระสาวก ไม่ว่ามนุษย์หรือ เทวดา ที่ทำตามคำแนะนำ ของพระพุทธเจ้าแล้ว ประสบผลสำเร็จพ้นทุกข์ตามพระพุทธเจ้า

สัญลักษณ์พระเครื่องเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย คนไทยนับถือพระพุทธรูปแทนพระ พุทธเจ้า พระพุทธรูปช่วยให้พระพุทธศาสนายั่งยืนอยู่คู่สังคมไทย พระพุทธรูป เลี้ยงวัด เลี้ยงพระ เลี้ยงโยม พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีปฐพีลักษณะงามพร้อม คนเห็นก็เลื่อมใส คนเห็นก็ศรัทธา จุดประกายภายใน ให้เจิดจ้า บางคนไม่เคยเลื่อมใส แต่พอมากราบไหว้แล้วใจสบาย กลับไปก็ดีขึ้นก็เกิดศรัทธาพากัน บริจาคให้วัดมากมาย ประเพณีของสังคมไทย มีการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อสื่อความ หมายถึงพระพุทธศาสนาในหลายมิติ เช่น ดอกเข้าพรรษา เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง มีสีเหลือง และมักจะ บานในช่วงเข้าพรรษา ชาวพุทธจึงใช้ดอกไม้ชนิดนี้เป็นสื่อในการบูชาวันเข้าพรรษา การใช้วัตถุต่างๆ อย่างละ ๑,๐๐๐ เพื่อบูชาพระคาถาพันในประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นต้น กล่าวโดยสรุป ประเพณี ไทย มีสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ ทั้งในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี หรือทั้งหมด ของประเพณี แม้ประเพณีท้องถิ่นเดิมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่มาภายหลัง ก็มีการนำ สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเข้าไปเป็นส่วนประกอบสำคัญของประเพณี สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อประเพณีไทย และประเพณีท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

พระพุทธรูปเป็นสื่อรูปธรรมของพระพุทธเจ้าได้ดีที่สุด ทำให้เกิดเป็นพุทธานุสติ และสามารถ ต่อยอดไปสู่ธรรมมานุสติจนกระทั่งเกิดปัญญาไปสู่การบรรลุธรรมได้ เพียงแต่บุคคลต้องมีความศรัทธา ในพระพุทธรูปอย่างแท้จริงจึงจะสัมผัสกับพลังแห่งพุทธานุภาพได้ พระพุทธรูปเป็นสื่อธรรมที่ดีที่สุด หรือไม่ขึ้นกับแต่ละบุคคล คนที่มีปัญญาแล้วอาจไม่ต้องพึ่งพาพระพุทธรูปก็ได้แต่การมีพระพุทธรูปและ บูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาก็จะสมบูรณ์แบบ ส่งผลดีต่อจิตใจของตนเอง เป็นสิริมงคลแก่ตน และสถานที่นั้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้

๑) ควรที่จะนำความรู้ที่ได้ไปชี้แจงต่อพุทธศาสนิกชนที่มากราบไหว้บูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เกิด ความเข้าใจอันดีกับพระเครื่อง ในสังคมไทยว่ามีความเป็นมาที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตของกลุ่มคนใน สังคมไทย และมีหลักธรรมอะไรที่สอดแทรกในพุทธลักษณะให้คนรุ่นหลังได้คิดเพื่อพิจารณาให้ถูกต้อง

๒) ควรที่จะนำหลักธรรมที่ปรากฏในพุทธลักษณะของพระเครื่องไปประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม ศาสนา และการศึกษาหาความรู้ เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาถึงการสร้างพระเครื่องในอดีตและพระพุทธรูปในปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในอดีตถึงปัจจุบัน

๒) ศึกษาพระเครื่องในวัดที่แตกต่างจากนิกายเถรวาทและกุศโลบายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากการสร้างพระพุทธรูป